

**UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA**

KATEDRA UČITELSTVÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**SYSTEM VÝCHOVNÉ PÉČE VÝCHOVNÉHO ÚSTAVU KLÍČOV SE
ZAMĚŘENÍM NA TRÉNINKOVÉ ODDĚLENÍ – ODDĚLENÍ
SE ZVÝŠENOU PÉČÍ A OCHRANNOU VÝCHOVOU
SYSTEM OF EDUCATION IN THE JUVENILE CORRECTIONAL
FACILITY KLICOV – FOCUSED
ON THE TRAINING UNIT WITH SPECIAL CARE**

Autor práce: Lukáš Svoboda

Vedoucí práce: RNDr. Jana Leontovyčová, Csc.

Studijní obor: Sociální pedagogika

V Praze dne 5. 4. 2006

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí mé bakalářské práce
RNDr. Janě Leontovyčové, Csc. za její trpělivost a celému personálu
Výchovného ústavu Klíčov za vlídné přijetí.

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně,
výhradně s použitím citované literatury.

V Praze dne 5. 4. 2006

.....
Lukáš Svoboda, 3. ročník HTF UK

OBSAH

1.	Úvod a cíl práce	6
2.	Terminologie	8
3.	Výchovný ústav a Středisko výchovné péče Klíčov	13
3.1.	Historie Výchovného ústavu	13
3.2.	Struktura Výchovného ústavu	15
3.2.1.	Středisko výchovné péče	15
3.2.1.1.	Internátní oddělení Čakovická	16
3.2.1.2.	Internátní oddělení Kostelec nad Labem	17
3.2.1.3.	Ambulance Prosek a Malvazinky	18
3.2.1.4.	Denní stacionář Malvazinky	18
3.2.2.	Analýza školní výuky ve Výchovném ústavu a Středisku výchovné péče Klíčov	19
3.2.2.1.	Základní škola	20
3.2.2.2.	Praktická škola	21
3.2.2.3.	Záuční obor Kuchařské práce	21
3.2.2.4.	Pracovně výchovná skupina	23
3.2.2.5.	Keramická dílna	23
3.2.3.	Výchovný ústav	24
3.2.3.1.	Motivační oddělení	24
3.2.3.2.	Otevřené oddělení	28
3.2.3.3.	AT Křešín	29

3.2.3.4.	Sociální byt	29
4.	Tréninkové oddělení - oddělení se zvýšenou péčí a ochrannou výchovou	30
4.1.	Analýza argumentů pro vznik Tréninkového oddělení	30
4.2.	System a řád Tréninkového oddělení	31
4.2.1.	Časový rozvrh dne	31
4.2.2.	Koncepce odpoledních programů	33
4.2.3.	Koncepce víkendových programů	34
4.3.	System hodnocení klientů Tréninkového oddělení	34
4.4.	Rozbor klientely Tréninkového oddělení	36
4.4.1.	Kasuistika klienta	38
4.4.2.	Rozhovor s klientem A.B.	40
4.5.	Personální obsazení tréninkového oddělení	42
4.5.1.	Rozhovor s Karlem Šiškou –vychovatelém tréninkového oddělení	44
4.6.	Servisní opatření a vybavení Tréninkového oddělení	46
4.6.1.	Pokoje	46
4.6.2.	Oblečení	46
4.6.3.	Kapesné	46
4.6.4.	Návštěvy	46
4.6.5.	Strava	47
5.	Závěr	48
	Seznam použité literatury	51

1. ÚVOD A CÍL PRÁCE

Nevhodná rodinná výchova, disharmonická osobnost, inteligence v pásmu slabého průměru, absence ve škole, snížená známka z chování, nedostatek motivace k učení a smyslu pro povinnost, agresivita vůči druhým, podvody, lhaní, útoky z domova, krádeže, malá cílevědomost a vytrvalost, neschopnost překonávat běžné životní překážky, slabé sebeovládání, impulzivita a citová labilita - všechny tyto rysy jsou charakteristické pro mládež, jejíž chování nezaplnuje společností uznávané mravní normy a většinou také normy právní, kterými společnost chrání sebe samotnou.

Delikventní mládež, která svým chováním narušuje chod společnosti, vždy byla, je a bude její součástí. Proto je v našem zájmu vzniku poruch chování u rizikové mládeže předcházet. Největší důraz by měl být věnován primární prevenci. Tento základní kámen systému prevence je dnes spíše malým kamínkem a společností je akcentována prevence sekundární. Ta může u rizikového jedince vyústit až v umístění do zvláštního výchovného zařízení.

Po tři měsíce jsem působil v roli vychovatele na Tréninkovém oddělení Výchovného ústavu Klíčov. Po celou dobu jsem byl prakticky v denním kontaktu s tamějšími klienty. Dostalo se mi tak možnosti pootevřít dvířka do světa, který se dá z titulků novin jen sotva pochopit. Do světa, který má při bližším kontaktu své kouzlo.

Stigma kluka z „pastřáku“ si jedinec nese po celý svůj život. Potenciál nepřizpůsobení se mravním normám a tím ohrožení společnosti je u osob, jež prošly ústavní výchovou, mnohonásobně vyšší než u majoritní společnosti, ve které má jedinec svůj etický kodex pevně zakořeněn z období dětství a dospívání ve fungující rodině. Bylo by pošetilé myslet si, že ústavní výchova vždy umožní jedinci stoprocentně přijmout vzor chování akceptovatelný v reálném světě, ve kterém se klient ocitne po opuštění zařízení. Avšak delší kontakt s klienty ústavu, tím následně prohlubující se vztah klient-profesionál, mi je umožnil vidět z jiného úhlu. Nejen jako jedince, kteří neustále potřebují na-

stavovat mantinely, jelikož sami nedokáží určit hranice únosnosti svého chování, ale také jako osoby, kterým fatálně chybí zkušenost s kladným přijetím. Osoby, ze kterých lze vycítit touhu po hlubší citové vazbě, sic na povrch působí „siláckým“ dojmem. Dojmem, který má podvědomě zastříit neschopnost opravdového vztahu založeného na vzájemné důvěře a vzájemném respektu.

Tato zkušenost mě ovlivnila natolik, že jsem se rozhodl ve své bakalářské práci zanalyzovat systém výchovné péče Výchovného ústavu Klíčov - s důrazem na výzkum Tréninkového oddělení se zvýšenou péčí a ochrannou výchovou. Svoji bakalářskou práci budu soustřeďovat na praktickou část. Při psaní bych chtěl zúročit hlavně výhodu, které se mi dostalo. Je to fakt, že jsem měl možnost po tři měsíce sledovat činnost Tréninkového oddělení z pozice aktivně se podílejícího článku na chodu celého oddělení.

2. TERMINOLOGIE

ETOPEDIE

Etopedie je nejmladším oborem speciální pedagogiky. Původně byla součástí psychopedie, ale v roce 1969 se jako vědní obor osamostatnila. Zabývá se výchovou, převýchovou a vědeckým zkoumáním obtížně vychovatelné mládeže. Konkrétně se jedná o mládež, jak napovídá název, mravně narušenou (lhaní, krádeže, delikvence, záškoláctví, toulání, útky atd.).

MLÁDEŽ

Děti a mladiství, tj. osoby od narození do 18. roku věku.

MLADISTVÍ

Osoby mezi 15.-18. rokem, tj. až do dosažení zletilosti.

ÚSTAVNÍ VÝCHOVA (dále jen ÚV)

ÚV „je opatření nařizované soudem v občanskoprávním řízení podle zákona o rodině nezletilým do 18 let. Nařizuje se v případech, kdy jiné předcházející výchovné opatření, jako např. napomenutí, dohled nad výchovou, svěření dítěte do péče jiného občana atd., nevedlo k nápravě, nebo jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit. Pokud je to v zájmu nezletilého nutné, může soud nařídít ÚV i v případech, kdy jiná opatření nepředcházela.

Nařizuje se nezletilým mravně narušeným nebo i jen mravně ohroženým, u nichž je zanedbána řádná rodičovská výchova, nebo kteří žijí v patologickém rodinném prostředí, kde je jejich řádný vývoj ohrožen.

Nařizuje se pouze v případech, kdy poruchy chování nezletilých nedosáhly intenzity trestného činu. ÚV je tedy opatřením, které nemá trestní charakter. Je v něm zdůrazněn prvek prevence. Není časově ohraničena jako např. trest odnětí svobody. Trvá

tak dlouho, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dosažení zletilosti, není-li soudem ve výjimečných případech o rok prodloužena.

Probíhá ve školských zařízeních pro ni určených“

(ŠVANCAR, Z.-BURIÁNOVÁ, 1988, s. 19).

OCHRANNÁ VÝCHOVA (dále jen OV)

OV „je ochranné opatření ukládané soudem v trestním řízení, nikoliv tedy v řízení občanskoprávním. Lze ji uložit pouze mladistvým, tj. osobám, které v době spáchání trestného činu již překročily 15. rok svého věku, ale nedosáhly ještě 18. roku věku. Ukládá se v případech, kdy soud upustil od potrestání mladistvého, tj. dopustil-li se mladistvý trestného činu, byl za něj souzen, ale nebyl mu uložen trest. Ukládá se mladistvým, o jejichž výchovu není ze strany rodičů nebo jiných osob náležitě postaráno, jejichž dosavadní výchova byla zanedbána, nebo kteří žijí v sociálně patologickém prostředí ohrožujícím jejich další pozitivní mravní a společenský vývoj.

Spáchala-li nedospělá osoba, která dovršila 12. rok věku a je mladší 15 let, čin, za nějž trestní zákon ve své zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu, uloží soud v občanskoprávním řízení OV. Soud může těmto nedospělým uložit OV také tehdy, spáchají-li činy, které jsou u dospělých posuzovány jako trestné.

OV však nemá, stejně jako ÚV, trestní charakter a její uložení se mladistvému nezaznamenává do trestního rejstříku.

Trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do osmnácti let věku. Nebylo-li do tohoto věku účelu OV dosaženo, může soud pobyt chovance ve výchovném ústavu o jeden rok prodloužit.

OV se uskutečňuje ve speciálních výchovných ústavech resortu školství“ (ŠVANCAR, Z.-BURIÁNOVÁ, 1988, s. 19).

PŘEDBĚŽNÉ OPATŘENÍ (dále jen PO)

Ocitlo-li se dítě bez jakékoliv péče (např. úmrtí rodičů), nebo je jeho život či příznivý vývoj tak vážně ohrožen či narušen, že řešení situace dítěte nesnese odkladu, je okresní úřad povinen navrhnout soudu vydání PO.

Soud je na návrh okresního úřadu povinen o tomto opatření rozhodnout nejpozději do 24 hodin poté, co byl podán. Po vyhlášení usnesení o PO se soud postará, aby dítě bylo předáno do péče osoby, která je v usnesení označena, a to v součinnosti s okresními úřady a policií.

Jelikož má PO charakter dočasného rozhodnutí, kdy je dítěti poskytnuta okamžitá pomoc, je soud povinen zahájit neprodleně po vydání tohoto opatření řízení o výchově nezletilého dítěte. Nebude-li do 3 měsíců od vykonatelnosti PO rozhodnuto o výchově nezletilého dítěte, PO zanikne.

PO může soud také zrušit, jestliže pominou důvody, pro které bylo nařízeno.

REEDUKACE

Reedukace v oboru etopedie znamená převýchovu, tzn. odstranění, popř. eliminace negativních povahových vlastností a nežádoucího chování u mravně narušené mládeže a nahrazování novým, které je v souladu s morálními a právními normami. Cílem reedukace je dosáhnout nejvyššího stupně resocializace, tj. společenské reintegrace (znovuzačlenění jedince do společnosti).

ETOPED

Jedinec nastupující k pobytu do diagnostického, popř. do výchovného ústavu je velmi citlivý na všechny vnitřní i vnější podněty. Ocítá se v nezvyklé situaci. Na osobu etopeda jsou proto kladeny vysoké nároky. V těchto výchovných zařízeních má jeho funkce specifický charakter, jiný než v zařízeních, která nejsou speciálně pedagogická. Nejedná se např. o klasický vztah učitel-žák. Profese etopeda má charakter samostatného speciálně pedagogického diagnostika.

Etopedův vztah ke klientovi musí být neautoritativní, maximálně tolerantní a terapeutický. Z pohledu klienta by jeho přístup měl postrádat hodnotící hledisko.

Osobnost etopeda

Vzhledem k tomu, že výchova morálně narušeného jedince je mimořádně náročná, jsou požadavky na osobnost etopeda tedy značné. Jak po stránce psychické, tak po stránce profesní. Požadavek vysokoškolského vzdělání je v tomto případě samozřejmostí. Máme-li uvažovat méně obecně, musíme zmínit psychickou i fyzickou odolnost, schopnost zvládat iritující projevy klientů, autoregulační schopnost (ovládat sebe sama), rozvahu. Etoped musí být neselhávajícím vzorem a musí si za každé situace umět udržet důstojnost v jednání.

Z profesionálních vlastností je to pak především perfektní zvládnutí komunikačních dovedností, optimismus, pohotovost, vysoká operativnost, intuice, pedagogická improvizace a mnohé další. Neopomenutelným předpokladem je také láska ke klientovi, která je spojena s důvěrou v něj.

Činnost etopeda

„Činnost speciálního pedagoga-etopeda v diagnostických a výchovných ústavech má koordinační a konzultační charakter. Obsahově zahrnuje jeho práce několik druhů činností, jež jsou všechny zaměřeny na systematické získávání speciálně pedagogických diagnostických poznatků a údajů o mravně narušených svěřencích umístěných do ústavu. Styl jeho práce je určován speciálně pedagogickým pohledem na problémy asociativy, na možnosti reedukace a resocializace diagnostikovaných jedinců“ (SPOUSTA, 1995, s.21).

Pracovní náplň etopeda je tedy poměrně bohatá. Zahrnuje činnost terapeutickou, reedukační, diagnostickou, prognostickou, metodickou, profylaktickou (preventivní), katamnestickou (osobní, pracovní a společenské uplatnění klientů).

ADD/ADHD

ADD = poruchy pozornosti (attention deficit disorder)

ADHD = poruchy pozornosti provázené hyperaktivitou (attention deficit hyperactivity disorder)

Oproti 3-10% (údaje se různí) postižených lidí v běžné populaci, tvoří jedinci se syndromem ADHD přibližně čtvrtinu klientů Výchovného ústavu. Lidé postižení ADHD mívají potíže se soustředěním, bývají impulzivní a hyperaktivní. Typickými projevy chování u dětí a mladistvých postižených touto poruchou jsou tedy: vysoká míra aktivity, impulzivita a malé sebeovládání, potíže s přechodem k jiné činnosti, agresivní chování, nepřiměřená silná reakce i na drobné podněty, sociální nevyzrálost, malá sebeúcta a značná frustrace. Člověk s ADHD se rychleji unaví, hodně riskuje a nepředvídá následky svých činů, rychle střídá nálady. Syndrom ADHD postihuje asi třikrát častěji chlapce než děvčata.

Příčiny této poruchy nebyly dosud objeveny, tuší se jen, že porucha je ovlivněna více činiteli. V současné době se míní, že na vině je dědičnost nebo jiné biologické/fyziologické faktory, popř. úrazy. Dříve se soudilo, že dítě z poruchy „vyroste“. Není tomu tak. S poruchou nicméně lze pracovat.

„Z řady dětí se syndromem ADD/ADHD vyrostli velmi úspěšní lidé. Naučili se zdařile využívat svých silných stránek, své tvořivosti a osvojili si „dovednosti potřebné k přežití“. Na druhé straně je mnoho těch, kdo takto úspěšní nebyli. Mezi syndromem ADHD a neschopností se uplatnit ve společnosti existuje úzká souvislost. Nezanedbatelný podíl jedinců, kteří ve škole propadají a kteří, když ze školy vyjdou, prožívají potíže v zaměstnání a krize v mezilidských vztazích, těch, co se dostanou do vězení, nebo dokonce spáchají sebevraždu, představují lidé, kteří v dětství trpěli touto poruchou; neměli to štěstí, že by u nich okolí tuto poruchu rozpoznalo a dokázalo pro ně zajistit odpovídající přístup a vhodnou odbornou péči“ (RIEFOVÁ, 1999, s.15).

3. VÝCHOVNÝ ÚSTAV A STŘEDISKO VÝCHOVNÉ PÉČE KLÍČOV

3.1. *Historie Výchovního ústavu*

Historie zařízení se datuje od roku 1984, kdy vznikl Výchovní ústav pro mládež. Nejdříve svou činnost zahájil (jako součást Diagnostického ústavu pro mládež Lublaňská) 18. ledna 1984. Už tehdy však byl provoz Výchovního ústavu situován do samostatného objektu v ulici Na Klíčově na Praze 9. Ředitelem byl PhDr. Matouš Řezníček, který postupně ústav rozšířil o Výchovně léčebné oddělení zaměřené na drogovou problematiku a o preventivně výchovnou část s názvem Středisko pro mládež NVP. Tím vznikla základní struktura tří oddělení tvořící celek, který spojoval péči lůžkovou, ambulantní a poradenskou.

Tento komplex byl historickým předchůdcem dnešních Středisek výchovné péče a do listopadu 1989 též jediným svého druhu. Po revoluci byl na původní objekt na Klíčově uplatněn restituční nárok a Středisko výchovné péče a Výchovní ústav byl přestěhován do budovy v ulici Čakovická. Nastal však problém kumulace klientů s drogovou problematikou se svěřenci z Výchovního ústavu s nařízenou ústavní výchovou. Tento problém inicioval založení Občanského sdružení SANANIM, které se zabývalo problematikou závislosti na nealkoholových drogách. V roce 1991 byla ve spolupráci Výchovního ústavu a SANANIMU otevřena Terapeutická komunita Němčice, jenž byla prvním zařízením v republice tohoto typu. V té době již na postu ředitele vystřídal PhDr. Matouše Řezníčka PhDr. Václav Vrba.

V souvislosti s negativním vývojem drogové problematiky bylo v květnu 1993 otevřeno na Praze 7 Kontaktní centrum. Toto nízkoprahové zařízení, které řídil dnešní pražský primátor MUDr. Pavel Bém, zvané K-centrum, kladlo důraz na snižování rizik souvisejících s užíváním drog. Avšak i nadále se problematika drog stává více aktuální a fenoménem sama o sobě. To při-

spělo k vzájemné dohodě Střediska pro mládež a SANANIMU o jejich rozdělení. Občanské sdružení SANANIM začíná samostatně fungovat 1. října 1995. Výchovný ústav získává právní subjektivitu již 1. července 1995 a stává se příspěvkovou organizací řízenou přímo Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Podle zřizovací listiny nese oficiální název: Středisko výchovné péče pro děti a mládež a Výchovný ústav pro mládež. V roce 1998 vzniká, jako součást Výchovného ústavu, odloučené ambulantní pracoviště v pražských Stodůlkách. Na jaře 2004 se z kapacitních důvodů stěhuje do samostatného objektu se zahradou na Prahu 5 Malvazinky, kde se stává celodenním stacionářem rozšířeným o školu.

V září 2002 umírá ředitel PhDr. Václav Vrba a vedením organizace je pověřena dnešní zástupkyně ředitele JUDr. Jana Portíková. 15. března 2003 je na základě výsledku konkurzního řízení jmenován ředitelem Mgr. Patrik Matouš.

Následkem přijetí nového zákona 109/2002 Sb. o ústavní výchově, respektive na základě nových hygienických norem, byl Výchovný ústav nucen rozšířit svoji kapacitu do dvou, poté do tří podlaží, jelikož prostorové nároky klienta neodpovídaly novým směrnicím. Následkem bylo částečné omezení provozu lůžkové části Střediska výchovné péče. Řešením této situace bylo zakoupení samostatného objektu v Kostelci nad Labem. Zde vzniklo v listopadu 2004 Oddělení preventivně výchovné pro mladistvé ohrožené drogou.

Důležitým mezníkem z pohledu edukace klientů bylo září 2004, kdy se součástí Výchovného ústavu stává Praktická škola, která v tomto roce zahájila svůj první ročník. Souběžně s Praktickou školou probíhá záuční obor „kuchařské práce“.

Dalším úspěchem na poli rozšiřování Výchovného ústavu a tím i nabídkou služeb pro klienty bylo získání sociálního bytu v květnu 2005. Tento byt je určen pro klienty, kteří opouštějí Výchovný ústav a nemají žádné rodinné zázemí. Posledním rozšířením Výchovného ústavu je otevření detašovaného oddělení pro klienty, u kterých jsou zřejmé problémy s návykovými látkami.

Oddělení je situováno do objektu pronajaté fary v Křešíně a svůj provoz zahájilo v září 2005.

3.2. Struktura Výchovního ústavu

Struktura Výchovního ústavu a Střediska výchovné péče Klíčov je, jak již bylo nastíněno v historickém exkurzu, následující:

A) Středisko výchovné péče

- Internátní oddělení Čakovická
- Internátní oddělení Kostelec
- Ambulance Prosek
- Ambulance Malvazinky
- Stacionář Malvazinky

B) Výchovní ústav

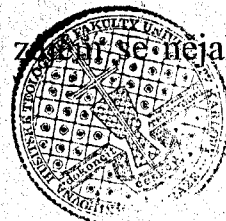
- Oddělení motivační
- Oddělení otevřené
- Oddělení tréninkové
- AT Křešín
- Sociální byt

C) Škola

- Praktická škola
- Základní škola
- Záuční obor
- PVS
- Keramická dílna

3.2.1. Středisko výchovné péče

Středisko výchovné péče Klíčov je specifickým zařízením v rámci prevence. Poskytuje ambulantní, internátní a stacionární péči jak dětem a mladistvým, tak učitelům, rodičům či jiným osobám, které mají zájem se nějakým

způsobem angažovat v dané problematice. Nabízí strukturovaný systém péče klientům, kteří se v dětství a dospívání nacházejí v obtížných situacích. Těmito situacemi mohou být problémy ve vztazích s vrstevníky nebo s rodiči, či neuspokojivé výsledky ve škole. Klienty jsou děti a mladiství s negativními projevy chování, avšak bez zjevného důvodu výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve speciálním výchovném zařízení. Koncepte Střediska výchovné péče je založena na programech, které zahrnují péči nejen o samotného klienta, ale o celou jeho rodinu. Ke každému klientovi je přistupováno individuálně a je mu nabídnut specifický program, který přesně odpovídá jeho potřebám.

3.2.1.1. Internátní oddělení Čakovická

Oddělení internátního typu pro klienty s intenzivnějšími výchovnými a výukovými obtížemi trvalejší povahy poskytuje preventivně-výchovný a edukativní pobyt v komunitních podmínkách. Režim a struktura dne jsou pevně stanoveny a koncepčně založeny na pedagogických, sportovně-zátěžových, pracovních a herních programech.

Cílem pobytu je klientovi nabídnout systematickou péči, která by mu umožnila uvědomit si a následně přijmout zodpovědnost za své chování. Důsledkem je pak předejití vážných problémů, jako jsou kriminalita nebo závislost na drogách.

Po ukončení pobytu je klient navrácen do původního rodinného prostředí, přičemž ještě nejméně rok dochází do ambulantního centra. Středisko podporuje aktivní spolupráci s rodiči, učiteli, pracovníky speciálně pedagogických center a kurátory. Internátní oddělení Čakovická nabízí preventivně výchovnou péči, která zabraňuje vzniku nežádoucího vývoje jedince. Hlavním prostředkem k pozitivním změnám osobnosti dítěte a jeho blízkého okolí je prevence sociálního učení.

Cílovou skupinou jsou děti a mladiství ve věku 12 až 16 let s výchovnými poruchami a poruchami chování, které vyžadují náročnější řešení, než je ambulantní. Životní styl klientů je často na hranici obecné společenské únosnosti. Drtivá většina má konfliktní vztahy s okolím a problém s uznáváním autorit. Školním povinnostem se často vyhýbají nebo při jejich plnění selhávají. Obecně by se dalo klienta Internátního oddělení popsat jako velmi mladého a nezralého jedince s mnoha obtížemi, s nejistotou ve hledání identity, u kterého je značné riziko vzniku antisociálních vzorců chování.

3.2.1.2. Internátní oddělení Kostelec nad Labem

Internátní oddělení v Kostelci nad Labem je koedukované oddělení pro děti a mládež ve věku 12-16 let, respektive pro žáky s neukončenou školní docházkou. Specializuje se na klienty s poruchami chování, kteří jsou ohroženi vznikem a rozvojem závislosti na zdraví škodlivých látkách. Zařízení si klade dvě zásadní podmínky pro přijetí klienta do svého programu. První podmínkou je dobrovolné zapojení klienta do programu (samozřejmě se souhlasem zákonných zástupců). Druhou podmínkou je doporučení Střediska výchovné péče Klíčov.

Oddělení poskytuje klientům dvouměsíční pobyt, po kterém následuje roční docházková péče v ambulantním zařízení v místě bydliště. Klient po dobu dvou měsíců žije v komunitních podmínkách a podílí se na chodu celého oddělení. Strukturu dne tvoří pedagogické, sportovní a relaxační programy, které jsou doplněny různými formami psychoterapie (individuální, skupinová, rodinná). Cílem pobytu je naučit klienty zvládat optimálním způsobem stresové situace a tím minimalizovat opětovné použití destruktivního vzorce chování při řešení náročných životních situací. Pracovníci centra nabízejí klientům prostřednictvím individuálního přístupu (s ohledem na spolupráci s rodiči) jasně vymezený prostor a systematickou péči, díky níž se klient může

naučit přijímat zodpovědnost za své chování a předejít tak závažnějším problémům (kriminalita, rozvoj závislosti).

Klient po celou dobu pobytu pokračuje ve školní docházce v rámci denního programu na oddělení. Po ukončení programu se navrácí do své kmenové školy. O předčasném ukončení pobytu může být rozhodnuto na základě porušení jedné ze tří hlavních zásad, které každý musí dodržovat. Těmito zásadami jsou:

- 1) zákaz užívání jakýchkoliv psychotropních látek
- 2) zákaz sexuálních kontaktů
- 3) zákaz fyzické a psychické agrese

3.2.1.3. Ambulance Prosek a Malvazinky

Zařízení nabízí tyto služby:

- Poradenskou a terapeutickou pomoc pro děti, mládež a jejich rodiče.
- Osmítýdenní pobyt na internátním oddělení pro mladistvé Výchovného ústavu na Klíčově.
- Následnou ambulantní péči po ukončení pobytu.
- Konzultační činnost pro odborníky pracující s dětmi a mládeží.

Klientelu tvoří děti s výchovnými a výukovými problémy jako jsou: záškoláctví, krádeže, špatný prospěch ve škole a útoky z domova. Dále jsou to děti samotářské, konfliktní, agresoři a naopak oběti šikany. V neposlední řadě jsou to uživatelé návykových látek. Minimální věk klientů je 10 let. Horní hranici tvoří ukončení středoškolského vzdělání.

3.2.1.4. Denní stacionář Malvazinky

Zařízení na Praze 5 Malvazinkách funguje, jako celodenní stacionář s odbornou preventivně-výchovnou péčí pro děti s poruchami chování. Základní cíle (úkoly) stacionáře jsou tři:

1) diagnostický

2) výchovný

3) motivační

Diagnostickým úkolem je pozorování a vyhodnocení projevů poruch a problematického chování klienta. Objasnění příčin poruch chování a zajištění psychologického vyšetření. První úkol je úspěšně zakončen návrhem na opatření v rámci další péče.

V rámci výchovného cíle by mělo u klienta dojít k pozitivní změně postoje vůči práci ve škole a školní docházce. V této fázi je akcentováno rozvíjení sociálních dovedností (dodržování daných pravidel, kooperace, práce ve skupině) a duševní rozvoj dětí.

Třetím cílem je dítě motivovat ke změně postojů, modelů chování a k další následné spolupráci. Důraz se klade na přípravu opětovného začlenění dítěte do klasického školního prostředí. Klient by měl odejít motivován k plnění povinné školní docházky, případně k přípravě na budoucí povolání.

Pobyt ve stacionáři je koncipován na 8 týdnů. Klient tráví v zařízení všechny pracovní dny od 8.00 do 17.00 hodin, v pátek do 16.00 hodin. V dopoledních hodinách probíhá vyučování na základě individuálního vzdělávacího plánu vypracovaného kmenovou školou. Výuku vede speciální pedagog. Odpolední hodiny patří výchovným programům, které zajišťuje odborný vychovatel. Alespoň jednou za celou dobu pobytu se klient zúčastní víkendového výjezdu. Také rodiče jsou minimálně jednou pozváni k rodinné konzultaci. Při ukončení pobytu obdrží každý klient závěrečnou zprávu o průběhu a následcích stacionární péče a o navržení dalších výchovných postupů.

3.2.2. Analýza školní výuky ve Výchovném ústavu a Středisku výchovné péče Klíčov.

System organizace vzdělávání a profesní přípravy, který je realizován ve Výchovném ústavu a Středisku výchovné péče Klíčov, zahrnuje vzdělávání

8 klientů Výchovného ústavu, Internátních oddělení v Kostelci nad Labem a Čakovické a klientů Denního stacionáře Malvazinky. Do vzdělávacího a pracovního výchovného procesu jsou klienti zařazováni vzhledem k charakteru a délce jejich pobytu v zařízení. Jedná se o systém, jež propojuje jednotlivá oddělení v oblasti vzdělávání, individuální výuky a profesní přípravy klientů.

Nabídka pro klienty je následující:

- 1) Pravidelná výuka klientů Internátních oddělení Střediska výchovné péče a Denního stacionáře pod vedením zkušených speciálních pedagogů v rámci Základní školy při zařízení. Výuka probíhá na základě individuálních plánů, které vypracovala pro svého žáka kmenová škola.
- 2) Klienti Výchovného ústavu mají možnost studia a profesní přípravy v Praktické škole. Jedná se o dvouleté studium se zaměřením na přípravu pokrmy. Dále lze navázat studiem jednoletého oboru kuchařské práce akreditovaném MŠMT.
- 3) Spolupráce se školami různého typu, stupně a zaměření související s možností externí docházky klientů Výchovného ústavu mimo zařízení.
- 4) Klienti mají možnost uplatnit se v pracovních skupinách za asistence instruktorů.
- 5) Aktivity v rámci keramické dílny pod vedením zkušeného keramika.

3.2.2.1. Základní škola

Základní škola zahájila svou činnost 1.9.2005 jako součást Výchovného ústavu a Střediska výchovné péče Klíčov. Konceptně výuka vychází z individuálních vzdělávacích plánů kmenových škol. Pravidelná výuka je realizována pod vedením zkušeného speciálního pedagoga. Učitel se především zaměřuje na možné příčiny neúspěchu ve škole. Tyto příčiny se snaží eliminovat a motivovat žáka k pozitivnímu přístupu ke vzdělávání. Při ukončení této formy vzdělávání pedagog sepíše hodnotící zprávu, která je též součástí spisové dokumentace klienta. Ve zprávě je hodnocen celkový průběh edukace. Jsou tu

také popsány cíle a míra úspěšnosti v jejich plnění. Zpráva je poté zaslána kmenové škole.

3.2.2.2. Praktická škola

Praktická škola nabízí získání základních vědomostí, upevnění manuálních dovedností z oblasti praktického života. Učební dokumenty Praktické školy jsou specificky upraveny pro potřeby a konkrétní požadavky současných klientů výchovného ústavu. Žáci jsou zde připravováni pro výkon jednoduchých pracovních činností v oblasti praktického života se zaměřením na přípravu jídel. Vhodné je toto zvláště pro absolventy speciálních škol a pro žáky, kteří vykazují prospěchové nedostatky na škole základní. Učitelé aktuálně reflektují specifické potřeby žáků. Vzhledem k počtu žáků ve třídě je možnost vést výuku tak, aby mohla být v co největší míře respektována žákova individualita. Výuka se dělí na část teoretickou, která probíhá v plně vybavené učebně, a část praktickou, která probíhá ve školní kuchyni pod odborným vedením učitele. Zde jsou také žáci seznámeni se zásadami bezpečnosti a hygieny práce.

3.2.2.3. Záuční obor Kuchařské práce

Záuční obor Kuchařské práce zřízený při Výchovném ústavu a Střediska výchovné péče Klíčov je určen převážně pro klienty Výchovného ústavu. Je koncipován jako jedna z možností, jak si kvalitně a v relativně krátkém časovém horizontu doplnit kvalifikaci v daném oboru. Toto jednoleté studium je vhodné pro ty zájemce, kteří se již blíží ke své zletilosti a kteří již v minulosti neúspěšně absolvovali různé formy vzdělávání. Cílem je poskytnout žákům komplexní rozhled v oboru - jak v teoretické, tak i v praktické části výuky.

Teoretickou část tvoří předměty:

potraviny a výživa

technologie

hygiena

zařízení provozoven

hospodářské výpočty

stolničení

společenská výchova

matematika

Praktickou část zajišťuje mistr odborného výcviku společně s personálem kuchyně Výchovného ústavu a Střediska výchovné péče Klíčov. Po předepsaném školení se zde žáci aktivně zapojují do přípravy pokrmů kolektivního stravování v rámci ústavu, včetně obsluhy a úklidu pracoviště.

Dalším cílem je zabezpečit po celou dobu docházky, která se řídí specifickou osnovou vytvořenou pro tento typ vzdělávání, kvalitní a odborný přístup pedagogických pracovníků s přihlédnutím na osobnostní předpoklady žáků tak, aby absolventi rekvalifikačního kurzu měli možnost snáze se zařadit do běžného pracovního procesu jako kvalifikované pomocné síly či přímo kvalifikovaní pomocní kuchaři v celé síti stravovacích zařízeních.

Povinnosti studenta záučního oboru jsou:

dodržovat pracovní dobu od 8,00 do 14,00 h. s povinností osobně hlásit svůj nástup do práce, včetně registrace docházkovou kartou

řádně a předem omluvit svou absenci, v případě nemoci předložit potvrzení lékaře

odpovědně přistupovat k zadaným úkolům

respektovat pracovního instruktora a další odpovědné osoby

nosit pracovní oděv a obuv

pohybovat se ve vymezených prostorách a dodržovat zásady a pravidla bezpečnosti a hygieny práce

3.2.2.4. Pracovně výchovná skupina

Cílem pracovně výchovné skupiny je vedení klientů Výchovného ústavu k získání základních pracovních návyků, které budou moci uplatnit v budoucím zaměstnání a v životě. Do Pracovně výchovné skupiny jsou zařazováni klienti, kteří ukončili školní docházku nebo čekají na nové umístění. Pracovní skupina probíhá v rámci dopoledního programu a je vedena pracovním instruktorem. Koncepce Pracovní skupiny se zaměřuje na úklid a údržbu budovy a jejího blízkého okolí, včetně externích pracovišť Výchovného ústavu. Klienti mají možnost si osvojit základy primárních stavebních úprav, zahradničení, drobných automechanických oprav atd.

Klient je povinen:

dodržovat pracovní dobu Pracovně výchovné skupiny od 8,00 do 14,00 hodin s povinností osobně hlásit svůj nástup do práce, včetně registrace docházkovou kartou

řádně a předem omluvit svou absenci, v případě nemoci předložit potvrzení lékaře

odpovědně přistupovat k zadaným úkolům

respektovat pracovního instruktora a další odpovědné osoby

nosit pracovní oděv a obuv

pohybovat se ve vymezených prostorách a dodržovat zásady a pravidla bezpečnosti práce

3.2.2.5. Keramická dílna

Přímo v budově Výchovného ústavu je vyčleněn prostor pro Keramickou dílnu. K dispozici tu je veškeré keramické zázemí. Na klienty dohlíží vyškolený keramik. Nachází se zde i vypalovací pec. Klienti mají tudíž možnost využít svůj tvůrčí potenciál ke kompletní výrobě různých předmětů užitkové keramiky. Této možnosti klienti hojně využívají také při výrobě dáreků pro své blízké.

3.2.3. Výchovní ústav

3.2.3.1. Motivační oddělení

Motivační oddělení je určeno pro klienty, kteří přecházejí z Tréninkového, případně z Otevřeného oddělení Výchovního ústavu Klíčov nebo z diagnostického ústavu. O zařazení klienta rozhoduje ředitel. Při příchodu nového klienta probíhá přijímací pohovor s vychovatelem a vedoucím oddělení. Klient je seznámen s řádem a režimem Výchovního ústavu, respektive otevřeného oddělení. Poté podepisuje „protokol“, kde písemně potvrzuje, že byl seznámen s vnitřním řádem a režimem.

Smysl a cíl motivačního oddělení je pomoci řešit problémy a minimalizovat negativní projevy, se kterými klient přichází. Dále naučit klienta respektovat pracovníky, řád a režim Výchovního ústavu, aby byl schopen zvládat náročné situace, které samozřejmě mohou během pobytu nastat.

Každý klient motivačního oddělení má svého kmenového vychovatele a spolu s ním si na každý měsíc pobytu vypracovává svůj „osobní plán“. Na konci každého měsíce se koná takzvaná „velká komunita“, které se účastní všichni klienti a veškerý personál Výchovního ústavu. V rámci této komunity referují klienti, lépe řečeno jejich kmenoví vychovatelé, o úspěšnosti realizace „osobního plánu“. Klient je přirozeně motivován ke plnění svého plánu, jelikož na základě jeho úspěšnosti dostává určité výhody, kterými jsou například vycházky. Funkčnost tohoto systému se praxí pozitivně osvědčila. Nelze se proto moc divit, že podobné uspořádání již před jedenácti lety nastínil ve své knize „Ústavní péče“ Oldřich Matoušek.

„Klient by měl být už na počátku pobytu aktivním účastníkem v procesu hodnocení svého stavu a vypracovávání osobního plánu. Hodnocení musí být komplexní, musí zahrnovat všechny systémové úrovně obsahující faktory, jež klientův stav ovlivňují. Bio-psycho-sociální přístup je moderní termín, který zdůrazňuje tři základní roviny posuzování a jejich propojenost. Komplexní

zhodnocení klientova stavu se opírá o soubor speciálních expertíz, musí však jít nad ně. Mělo by být zpracováno tím profesionálem, který bude odpovídat za průběh péče o klienta. Klient by měl být seznámen s výsledkem hodnocení. Může se stát, že profesionální posouzení zdůrazní jiné faktory než ty, které vnímá jako prioritu klient. Konečná 'diagnóza', která má být oporou pro účinnou 'terapii', nemůže opomíjet klientův názor, ale musí vzniknout v dialogu mezi profesionálem a klientem. Jinak by ji klient mohl těžko akceptovat a těžko by se mohl ztotožnit s navrhovaným plánem postupu péče“

(MATOUŠEK, 1995, s.128).

Právě zde je patrná paralela. Klient si svůj „osobní plán“ vypracovává v kooperaci se svým kmenovým vychovatelem. Tím je sám daleko lépe motivován k jeho splnění, než by tomu bylo při „pouhém“ předání plánu klientovi, bez jeho spolupráce na jeho vytvoření. O pozitivním přínosu vypracovávání osobních plánů můžeme číst dále. „Je skoro zbytečné podotýkat, že termín konečná diagnóza je přiměřený jen v textu pítavního protokolu. Všechna ostatní zhodnocení klientova stavu jsou pracovními diagnózami, které je nutno stále opravovat podle vývoje klientova stavu a podle toho, jak efektivní se ukazuje být strategie naplánovaná při posledním hodnocení. Rigidní setrvání u přijaté 'diagnózy' a naplánované 'terapie' může klienta omezovat a poškozovat někdy víc než hendikep, který byl důvodem pro jeho přijetí do ústavní péče.

Otázka, zda má mít klient svůj osobní plán, vzbuzuje kontroverze. Ústav je ústavem proto, aby na klienty mohl jednotně působit jeden soubor vlivů. Sledování individualizovaných cílů péče jednotu rozbíjí a hrozí změnit ústav v nepropojený konglomerát buněk složených z jednoho profesionála a jednoho klienta. Dilema je však falešné.

V ústavu musejí mít i klient i personál něco společného a je současně možné, aby péče byla individualizována“ (MATOUŠEK, 1995, s. 128).

Speciálním opatřením oddělení, které klade na klienta větší odpovědnost a tím jej motivuje k zvýšené aktivitě v rámci pobytu, je samospráva klientů (dá-

le jen SK). Cílem SK je podpořit zájem a starost o ostatní členy skupiny a konečně by měla pozitivně ovlivnit i jejich osobnostní vývoj.

Základní charakteristika samosprávy klientů:

SK má dva volené členy – vedoucího SK a jeho zástupce.

Volba obou je realizována každý třetí týden na hodnotící komunitě otevřeného oddělení. Účastní se jí všichni přítomní klienti a pedagogičtí pracovníci.

SK je volena na dobu tří týdnů.

Samotná volba probíhá tajně ve dvou kolech. Nejprve je volen vedoucí SK a posléze jeho zástupce. Zvolen je ten klient, který získá největší počet hlasů. V případě nerozhodné volby hlasuje komunita o dalším postupu, který by situaci vyřešil (rozhodnutí vedoucího oddělení nebo vedoucího SK, opakovaná volba atd.).

Kdokoliv z pedagogických pracovníků či klientů oddělení může dát na hodnotící komunitě podnět k volbě nové SK i před uplynutím stanovené doby tří týdnů, pokud k tomu má pádný důvod.

-Práva SK :

SK má právo účastnit se pedagogické porady v části, jež se týká hodnocení klientů a aktivně ovlivňovat její průběh.

SK má právo dávat podnět vychovatelům k zápisu do hodnotících karet jednotlivých klientů, pokud to momentální situace vyžaduje.

SK má právo požádat sloužícího vychovatele o prodloužení své večerky v případě aktuální potřeby. Pravidlem je zde nerušit ostatní klienty.

Členové SK se nemusí účastnit programů a to ani v situaci, kdy by tato účast vyplývala z jejich hodnocení. Výjimku zde tvoří pravidelné úklidy a komunity, kterých se SK též účastní.

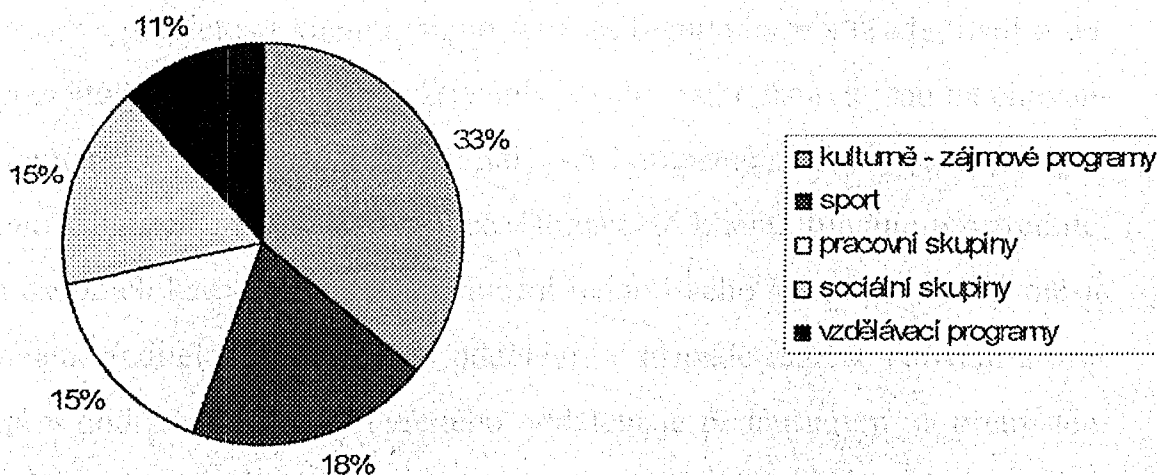
-Povinnosti SK:

Oba členové SK mají povinnost zorganizovat minimálně jeden výchovný program týdně pro ostatní členy skupiny v délce alespoň jedné hodiny.

SK aktivně pomáhá vychovatelům při organizování programů, svolávání komunit, úklidech a dalších provozních záležitostech oddělení, pokud je o to vychovatel požádá.

V rámci své koncepce nabízí otevřené oddělení pro klienty široký výběr volnočasových aktivit. Smyslem je ukázat klientům různé varianty společensky přijatelných, ale přitom pro klienty zábavných možností trávení volného času. Aktivity probíhají v budově Výchovného ústavu i mimo ní. V samotném zařízení je k dispozici hudebna, stolní fotbal, stolní tenis, boxovací pytel, posilovna. K budově náleží venkovní hřiště, kde mohou klienti hrát fotbal, hokejbal, nohejbal, volejbal či basketbal. V rámci ústavu funguje modelářský a akvaristický kroužek. Minimálně dvakrát do měsíce klienti vyjíždějí na víkend do přírody mimo město. V zimě jsou většinou na programu lyže (sjezdové i běžky). Letní počasí je využíváno k jízdě na kole, plavání, lezení po skalách s vyškoleným instruktorem nebo k raftingu.

Využití nabídky programů pro klienty - otevřené oddělení

3.2.3.2. Otevřené oddělení

Klientelu otevřeného oddělení tvoří jedinci aspirující na odchod z Výchovného ústavu. Takový klient by měl zvládat základní pravidla slušného chování, dokázat se ovládat ve vypjatých situacích a postarat se sám o sebe v reálném životě. Důkazem spolehlivosti je kontinuální plnění dílčích, řádem stanovených, úkolů. U klientů otevřeného oddělení je patrné uvědomění si vlastní odpovědnosti sama za sebe.

System výchovné činnosti Otevřeného oddělení:

sebeobslužné činnosti - klienti mají jednou týdně službu, v rámci které se starají o úklid společných prostor, sociálního zařízení a kuchyňky

společný program - jednou měsíčně určený klient připraví program pro ostatní (kino, muzeum, turistický výlet aj.) a zajistí vše nezbytné pro danou akci (vstupenky, jízdenky aj.)

individuální úkoly - při týdenním hodnocení si každý klient určí osobní úkol na další týden (opravit si známku ve škole, zavolat domů aj.) a o týden později referuje, jak se mu dařilo při plnění daného úkolu

doplňkové programy - jedná se o volnočasové aktivity připravené vychovatelem dle aktuální situace (sport, kultura, hry aj.)

Cílem otevřeného oddělení je připravit klienty na vstup do společnosti, trénovat a zdokonalovat praktické dovednosti, pomáhat při řešení potíží souvisejících s plnoletostí klientů (samostatnost, komunikace s úřady, úsilí o dokončení studia atd.). Z pohledu klientely Výchovného ústavu jsou na chovance otevřeného oddělení kladeny ty nejvyšší kompetence. Vždy je ovšem přihlíženo k individuální situaci jedince. Hodnocení klienta funguje prostřednictvím osobních karet. Sumární hodnocení jednotlivého klienta je každý měsíc prováděno ředitelem a vedoucím oddělení. V případě regrese chování a problémů v dodržování řádu otevřeného oddělení je podán návrh na přemístění na motivační nebo (v případě potřeby) tréninkové oddělení.

3.2.3.3. AT Křešín

Výchovné oddělení Křešín u Pelhřimova je detašovaným pracovištěm Výchovného ústavu Klíčov. Nabízí časově omezené zátěžové pobyty klientům, u kterých se vyskytují závažnější problémy se zneužíváním návykových látek.

3.2.3.4. Sociální byt

Výchovný ústav Klíčov disponuje jedním sociálním bytem, který se nachází na Praze 9 Vysočanech. Bytová jednotka pro tři klienty je součástí domu, kde jsou klienti konfrontováni s realitou běžného bydlení (placení nájemného, údržba bytu, sousedské vztahy apod.) Místo v sociálním bytě je nabízeno klientům, kteří se po ukončení ústavní výchovy nemají možnost vrátit do rodiny a zůstávají na dobrovolném pobytu.

4. TRÉNINKOVÉ ODDĚLENÍ - ODDĚLENÍ SE ZVÝŠENOU PÉČÍ A OCHRANNOU VÝCHOVOU

4.1. Analýza argumentů pro vznik Tréninkového oddělení

Klienty, kteří se opakovaně prohřešují proti řádu jednotlivých oddělení, potažmo celého Výchovného ústavu, a u kterých je patrná určitá regrese, nemá smysl dále ponechávat ve stejném prostředí. Naopak. Setrvání v něm nemá na klienta žádný terapeutický účinek a navíc se klient většinou stává narušitelem okolí, kde svým chováním může negativně ovlivnit ostatní.

Takový problémový klient by měl být z objektivních příčin přeřazen do jiného prostředí, do jiného výchovného ústavu. Ovšem kapacita našich ústavních zařízení není neomezená a takové převozy nejsou vždy z těchto příčin reálné. Čekání na uvolněné místo může trvat dobu, která negativně může ovlivnit další vývoj klienta. Dalším faktorem je ekonomická stránka věci. Převoz klienta z jednoho konce republiky na druhý není levnou záležitostí. V případě více přeřazení, kumulovaných do kratšího časového pásma, se již jedná o částku, která může být v rámci úspěšného fungování celého zařízení využita efektivněji.

Z výše popsaných důvodů vznikla myšlenka zřídit v rámci výchovného ústavu Klíčové oddělení, jenž by působilo jako alternativa k převozu klientů do jiných výchovných zařízení. Oddělení, jež by svým přísným řádem a vyššími nároky na klienty poskytovalo možnost realizace pobytu pro ty jedince, kteří mají dlouhodobější nebo závažnější problémy s dodržováním vnitřních řádů Otevřeného a Motivačního oddělení. Oddělení by bylo vhodné i pro nově přichozí klienty s ochrannou výchovou nebo s návrhem na ochrannou výchovu.

20. října 2005 proto vzniká v prostorách Výchovného ústavu Klíčov Tréninkové oddělení - oddělení se zvýšenou péčí a ochrannou výchovou. Oddělení je určeno pro klienty, s nimiž je třeba více pracovat při zvládnání jejich výchovných problémů, především pak v oblastech dodržování společenských a právních norem, slušného chování a vystupování na veřejnosti.

4.2. Systém a řád Tréninkového oddělení

Oddělení se zvýšenou péčí a ochranou je oddělením uzavřeným bez samostatného pobytu mimo oddělení. To až do doby, kdy má klient možnost si o samostatný pohyb zažádat. Klienti docházející do Praktické školy či studenti záučního oboru v místě Výchovného ústavu, tak i žáci jiných škol, jsou po celou dobu pobytu uvolněni z výuky a mají individuální studijní a vzdělávací plán.

4.2.1. Časový rozvrh dne

Pondělí až pátek

Dopolední program

7.00 Budíček

7.10 Ranní nástup

7.15 Ranní rozcvička

7.30 Ranní hygiena + úklid pokojů

7.55 Nástup na snídani

8.00-8.45 Snídaně

8.50-9.15 Ranní hodnotící komunita

9.20 Nástup na dopolední program

Odpolední program

11.55 Nástup na oběd

12.00-13.15 Oběd a polední klid na pokojích

13.15-13.30 Společná odpolední komunita

13.45 Nástup na odpolední program

17.30-17.55 Hygiena + osobní volno

17.55 Nástup na večeri

18.00 Večeře

Večerní program

19.00 Zprávy (v jejich průběhu zapisování anotace)

20.00-20.30 Deníčky (po jejich odevzdání osobní volno)

20.30 Večerní komunita

21.00 Večerní úklidy

21.30 Večerní hygiena

22.00 Večerka

Sobota a neděle

Dopolední program

8.00 Budíček

8.10 Ranní nástup

8.15 Ranní rozcvička

8.30 Ranní hygiena

8.55 Nástup na snídani

9.00-9.45 Snídaně

9.50-10.15 Společná ranní komunita

10.20 Nástup na dopolední program

Odpolední program

11.55 Nástup na oběd

12.00-13.15 Oběd a polední klid na pokojích

13.15 Společná odpolední komunita

13.30 Nástup na odpolední program

17.30 Večeře

Večerní program

19.00 Zprávy + anotace

20.00 Deníčky (po jejich odevzdání osobní volno)

21.00-21.30 Večerní úklidy

21.30 Večerní hygiena

22.00 Večerka

Koncepce dopoledních programů

Pondělí - keramická dílna

Úterý - Pracovně výchovná skupina

Středa - školní výuka dle individuálních plánů

Čtvrtek - Pracovně výchovná skupina

Pátek - keramická dílna

4.2.2. Koncepce odpoledních programů

Koncepci odpoledních programů vymýšlí sloužící vychovatel. Struktura odpoledního programu se podřizuje aktuálním podmínkám (počet a složení klientů, počasí atd.). Standardní nabídkou jsou sportovní, pracovní, kulturně zájmové a vzdělávací programy. Avšak i jednotlivé dny mají svá daná specifika. V pondělí tvoří polovinu odpoledního programu arteterapie pod vedením etopeda. V úterý je celý odpolední program vyplněn jednou z mnoha sportovních variant. Středeční část programu patří sociální skupině vedené ředitelem

a etopedem. Koncepce čtvrtedního odpoledního programu zahrnuje drobné opravy na oddělení a tvořivou činnost. V pátek odpoledne se provádí generální úklid. Po něm jdou klienti s vychovatelem na nákup potravin na víkend.

4.2.3 Koncepce víkendových programů

V průběhu víkendu se struktura programu podřizuje aktuálnímu víkendovému plánu. Vychovatel má možnost měnit časový harmonogram za předpokladu celodenních či výjezdových aktivit. Za účelem změny prostředí a zvýšení potenciálu získání společných pozitivních zážitků, jenž mají nepochybně také určitou terapeutickou hodnotu, se vychovatelé snaží směřovat koncepci sobotních a nedělních programů na jednodenní výlety, či celovíkendové výjezdní akce. V závislosti na podmínkách tak klienti tráví soboty a neděle mimo hlavní město. Na jaře a na podzim víkendy většinou patří pěší turistice. V létě klienti jezdí na kole, sjíždějí řeky, lezou po skalách. Zima je ideální pro lyžování.

4.3. *System hodnocení klientů Tréninkového oddělení*

System hodnocení klientů je základním kamenem koncepce oddělení. Hodnocení je povinné pro všechny klienty. Každý nově příchozí na oddělení začíná na bodě nula. Ukončení pobytu je limitováno dosažením hranice 3000 bodů. Každý den může klient potenciálně dostat maximum sto bodů. Z toho vyplývá, že klient teoreticky může svůj pobyt úspěšně dokončit za 30 dní. Avšak každý prohřešek proti řádu je vychovatelem zapsán do osobní karty klienta. Každý všední den ráno probíhá společná hodnotící komunita vedená ředitelem Výchovného ústavu. Ředitel během komunity vyslechne zhodnocení předešlého dne od klientů a vychovatele. Podle zápisu z hodnotících karet

pak strhává body z původního počtu sta bodů. Klient si poté zapíše počet dosažených bodů do své „pobytové osy“.

Pro lepší pochopení uvedu příklad. Klient zvládl celý program dne bez závažnějších problémů. Pouze přišel na večerní komunitu v jiném než předepsaném ústavním oblečení a při průběhu sledování televizních zpráv byl vulgární. Sloužící vychovatel toto zapsal do hodnotící karty. Ředitel druhý den ráno ohodnotí tyto dva prohřešky, které nejsou závažnějšího charakteru, minus dvaceti body (jedno zaváhání tohoto rázu je hodnoceno minus deseti body). Pro klienta to znamená, že z původních sta bodů z předešlého dne se mu 20 odečítá. Na své ose si tedy připiše 80 bodů.

Podle mého názoru má výše popsaná struktura hodnocení dvě základní pozitiva. Prvním je motivační faktor. Klient si na své ose každý den připisuje body. I přes některé provinění vůči řádu se na své ose nedostává do minusových čísel, ale naopak postupuje stále dopředu. Tento faktor sám o sobě pozitivně na klienty působí. Důkazem toho může být entusiasmus, se kterým každé ráno klienti vyplňují jednotlivá pole osy, přibližující se k metě tři tisíc bodů. Druhou výhodou pro klienty je přehledný a pochopitelný systém hodnocení, ve kterém se snadno orientují. Tím se klientům dostává jasné zpětné vazby, jež jim pomáhá při uvědomování si svého chování. Právě uvědomění si svého počínání může být impulsem pro další snahu o jeho korekci.

Po dosažení hranice 1400 bodů má klient nárok na samostatnou vycházku. Doba trvání vycházky je 4 hodiny a návrat z vycházky je maximálně do 18.30.

Hranice 2100 dosažených bodů pro klienta znamená možnost požádat si o „dovolenku“. Souhlas k „dovolence“ musí dát rodiče dítěte, kurátor a ředitel Výchovného ústavu. Klient odjíždí na „dovolenku“ v pátek odpoledne po generálním úklidu oddělení. Návrat z „dovolenky“, kterou je klient povinen trávit doma, je v neděli do 21.00.

Klient, který dosáhne mety 3000 bodů, je pozván k „výstupnímu pohovoru“. Pohovoru je přítomen ředitel Výchovného ústavu, etoped a vedoucí oddě-

lení. Jestliže je klient shledán způsobilým k opuštění Tréninkového oddělení, odchází na Motivační oddělení.

4.4. Rozbor klientely Tréninkového oddělení

Zákon jasně definuje klientelu výchovných ústavů obecně:

(1) Výchovný ústav pečuje o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.

(2) Výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochrannou výchovou, popřípadě jako výchovný ústav nebo výchovná skupina pro děti podle odstavců 1 a 3, které jsou nezletilými matkami, a jejich děti, nebo pro děti podle odstavců 1 a 3, které vyžadují výchovně léčebnou péči.

(3) Do výchovného ústavu může být umístěno i dítě starší 12 let, má-li uloženu ochrannou výchovu, a v jeho chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. Výjimečně, v případech zvláště závažných poruch chování, lze do výchovného ústavu umístit i dítě s nařízenou ústavní výchovou starší 12 let“ (zákon 109/2002 Sbírky zákonů ČR).

Klientelu Tréninkového oddělení však tvoří jedinci, kteří mají i v rámci Výchovného ústavu dlouhodobější problémy s dodržováním vnitřního řádu. Tréninkové oddělení se specializuje na takové klienty, kteří potřebují pomoci uvědomit si své problémy a také fakt, že každý systém má svá pravidla, která je třeba v zájmu jedince respektovat. Koncepce Tréninkového oddělení apeluje na přijímání odpovědnosti za sebe sama. Snaží se zastavit klientovo narůstající problémové chování a připravit ho na realitu každodenního života.

Novým klientům většinou trvá adaptace na Tréninkové oddělení jeden až dva dny. Tato relativně krátká doba je zapříčiněna skutečností, že klienti v

drtivé většině případů znají jeden druhého a většinou i s vychovateli již přišli někdy do styku. V průběhu prvního týdne většinou dochází k celkovému zklidnění v chování klienta a klient získává určitý nadhled nad svým chováním. Zhruba dvě třetiny klientů vydrží v tomto stádiu a neprojevují se u nich v průběhu dalšího pobytu výrazné poklesy v chování nebo v plnění řádu oddělení. Asi třetina klientů se nedokáže dlouhodoběji podříditi řádu oddělení. Jedním z hrubých porušení řádu je útěk.

„Adolescenti mají potřebu neodkladného uspokojení. Ta se obecně projevuje tendencí zkrátit dobu, nezbytnou k dosažení nějakého cíle. Adolescenti považují odklad za značnou zátěž. Výsledkem jsou takové aktivity jako rychlé známosti, překotný sňatek, ukradené auto apod. Do této kategorie by patřili i squatteři, kteří chtějí rychle a bez námahy žít po svém, gambleři, kteří chtějí rychle a bez námahy získat hodně peněz (ale i dealeri drog, kteří chtějí totéž), feťáci, kteří chtějí neodkladně dosáhnout vrcholných prožitků atd. To jsou ovšem jen krajnosti obecného trendu, jenž se v průměru tak nápadně neprojevuje“ (VÁGNEROVÁ, 2000, s. 266).

Musíme si přiznat, že právě klienti výchovných ústavů „k průměru“ nepatří. Feťáci, dealeri a gambleři se bohužel hojně rekrutují zrovna z řad klientů ústavů výchovné péče - z psychosociálně nezralých jedinců, kteří krizové situace řeší pod vlivem emocí, ihned a bez rozmyslu. Proto klienti často jako řešení tíšňové situace volí útěk. Vidina pár hodin nabyté svobody jim zakrývá reálný pohled na věc. Většinou se klienti z útěku navracejí sami do 48 hodin, jelikož nemají kam jít. Trestem proti takovému prohřešku je prodloužení pobytu na Tréninkovém oddělení v rozmezí 1200-3000 bodů. O přesné výši trestu rozhoduje ředitel. Pak klienti zjišťují, že ona chvílka „svobody“ za následné sankce nestála, a útěku litují. Avšak s nadsázkou můžeme konstatovat, že i toto je trénink přijímání zodpovědnosti za sebe samého.

4.4.1. Kasuistika klienta

V zájmu ochrany práv a svobod klienta Tréninkového oddělení je zachována jeho anonymita. Jméno klienta je nahrazeno písmenem A.B.

Jméno: A.B.

Věk: 17 let

A. byl do Diagnostického ústavu a poté do Výchovného ústavu Klíčov umístěn na návrh kurátorky se souhlasem matky. Hlavním důvodem byly problémy ve škole (neklid, drzost...), užívání návykových látek a alkoholu, drobné krádeže v rodině. V minulosti byl psychologicky vyšetřen, konstatována slabost NS na podkladě ADHD.

Rodinné prostředí:

A. vyrůstá s matkou a jejím přítelem, kterého přijímá jako otce. Dříve byl jejich vztah bez problémů, nyní je komplikován. Problémy jsou spojeny se snahou (někdy možná nadměrnou) přítele matky na A. výchovně působit. Vlastního otce viděl po rozvodu dvakrát u soudu. K matce vyjadřuje vřelejší vztah také z toho důvodu, že mu víc dovolí – často dává najevo jakousi apatii ve vztahu k rodičům; působí dojmem, že mu na jejich mínění a citech nezáleží, že jejich péči nepotřebuje. Matka a její partner projevovali o A. a jeho budoucnost velký zájem, několikrát jej v ústavu navštívili, zajímali se i o to, co by jako rodiče mohli dělat lépe. Ze strany matčina partnera spíše zazníval požadavek na změnu A. chování. V A. výrocích se zračí vnitřní konflikt s partnerem matky. Vnímá jej jako výbušného, avšak více důsledného než matku. U obou pak A. kupodivu vnímá málo pozitivního zájmu.

Výchovné problémy:

Výchovné problémy jsou uváděny od 4. třídy základní školy. Ničil školní majetek, choval se agresivně k dětem. Byl vyšetřen psychologem, nevhodné projevy souvisely s oslabeným nervovým systémem na bázi LMD.

V 6. třídě z výchovných důvodů přeřazen do jiné třídy, situace se však výrazně nezměnila, společně s kamarádem se dopouštěl i krádeží (tašky spolužáků).

Od února 2001 uváděna řada provinění, která měla charakter krádeží, ublížení na zdraví, napadání a šikanování vrstevníků. Některé skutky pro nedostatek věku odloženy, některé řešeny jako přestupky. 8. 7. 2003 byl nad jeho výchovou nařízen soudní dohled. I v následujícím období posuzován pro řadu přestupků majtkového charakteru, selhal rovněž v odborné přípravě.

Výkonnost v činnostech je nevyrovnaná, podléhá rušivým vlivům, není dostatečně vytrvalý a pečlivý. Pracovní postup je nutné mu organizovat, více jej kontrolovat a podněcovat. Samostatně málokdy zadané ukončí. Sděluje, že si chce získat kvalifikaci, nyní hovoří o kuchařském oboru. Získání odbornosti motivováno i přáním matky. Specifické koníčky nemá, upřednostňuje pasivní a konzumní trávení volného času (sledování TV, videa aj.). V DÚM se rád zapojoval do sportovně zaměřených programů, rád se projevuje i výtvarně (kresbou).

Je silný kuřák, alkohol konzumuje (pivo a tvrdý alkohol), matka rovněž potvrzuje zvýšenou konzumaci v období před umístěním. A dále uvádí kontakt s měkkými drogami od 13ti let, marihuanu kouřil prakticky denně, v poslední době její užívání údajně omezil na 1x měsíčně. Experimentoval i s jinými látkami (durman, hašiš, pervitin), přiznal i sniffing těkavých látek. V době víkendové dovolenky došlo k zneužití alkoholu a kontaktu s marihuanou. Možnosti návštěvy využívala pravidelně matka i její přítel. Z jejich strany je patrný zájem o chlapcovy výsledky a prosperitu, matčin přítel se snaží na výchově nezletilého participovat.

Pobyt charakterizován nestálostí projevů chování i výkonů při programech. Můžeme však konstatovat, že A. se ústavnímu prostředí přizpůsobil. Chlapec je nesoustředěný, nezaměřený, s potížemi v přiměřeném sebeprosazení se. Pro malou vytrvalost a nedostatek volního úsilí nenaplnuje cíle, ale ani vlastní očekávání. Potřebuje být podporován v prosociálním chování a v rozvíjení citové stránky osobnosti. Je ho nutné podněcovat k naplnění byť i krátkodobých cílů. Je nutné důsledné a podněcující vedení, upoutání zájmovými aktivitami. Jeví se ohrožen závislostmi na alkoholu i drogách. Velkým

problémem je dodržování pravidel, potřebuje mít vidinu blízkého cíle. Svě okolí má masku protřelého, citově oploštělého „výrostka“, v hlubších vrstvách jeho vnitřního prožívání však může být nenaplněná potřeba citové blízkosti. Svými výraznými projevy k sobě přivolává pozornost. Činí to tak snad z obavy, že by se mu jí jinak nedostalo. Prognóza týkající se rizika zneužívání NL je značně nejistá.

4.4.2. Rozhovor s klientem A.B.

Řízený rozhovor s klientem A.B. byl nahráván na diktafon bez účasti jiných osob. Zde je jeho přesný přepis. Rozhovor je zaměřen na reflexi tréninkového oddělení z pohledu klienta.

A.

Jak dlouho už jsi v ústavní péči?

Jeden rok, přes rok, když to vezmete s Lublaňskou (Diagnostický ústav, pozn. aut.), tak přes rok.

Jak dlouho jsi by na Lublaňské?

Dva měsíce. Tam jsem nastoupil, to vím přesně, 8. března a byl jsem tam dva měsíce.

Je Výchovný ústav Klíčov tvým prvním ústavem?

Je, když se nepočítá ten „diagnosták“.

Co bylo příčinou toho, že jsi se sem dostal?

Hlavní příčinou byly krádeže na základní škole a drogy.

Co přesně znamená krádeže na ZŠ?

Krádeže mobilních telefonů, peněženky a měď.

Měď?

No jako že jsem kradl okapy.

Kolik peněz člověk dostane za jeden okap?

Většinou to „bejvaj 4 kila“. Když má tak dva metry, no ...

Co jsi pak dělal s těmito penězi?

Nejčastěji to byl „chlast“ a tráva. A občas jsem si dal „pivko“, ale to mě tolik netáhne.

A jak dlouho už jsi neměl pervitin?

To vím přesně - od 23. prosince. To bylo den před Vánocemi...

Mimochodem, kde jsi byl na Vánoce?

Doma u mamky. To byly v pohodě Vánoce.

Na jakém oddělení jsi byl před příchodem na Tréninkové oddělení?

Na Motivačním oddělení.

Co bylo důvodem tvého přeřazení na Tréninkové oddělení?

Drogy, „chlast“. A útky! To byl „takovej“ koloběh.

Co tě vedlo k útěkům?

No, ten „chlast“ a tráva a pobavit se s kámošem.

Jak dlouho jsi teď na Tréninkovém oddělení?

Už ranec! Tak měsíc a půl.

A za tu dobu jsi měl nějaký útěk?

Měl, jeden dvoudenní.

Takže by se dalo říci, že se tvůj problém s útky zlepšil?

Jo, zlepšil. No, teda ne úplně, ale zlepšil.

Jak z tvého pohledu zvládáš pobyt na tomto oddělení?

Teď jak je venku hezky, tak mě to táhne ven čím dál tím víc.

Mám na mysli, jak obecně zvládáš pobyt na Tréninkovém oddělení?

Jde to. Zvyk' jsem si.

Jak ti vyhovuje řád Tréninkového oddělení?

„Shit.“

Zkus to trochu rozvést.

Nebaví mě to, jsem tu už docela dlouho.

Ale to si ovlivňuješ sám, jak dlouho tu budeš, nemyslíš?

Mám pocit, že už ne. Chybí mi spousta bodů.

Proč máš tolik minusových bodů?

No, kouření v budově. Pozitivní THC a jiné prohřešky.

Co si myslíš, že je toho příčinou?

No, prostě občas „potřebuju“ někoho „prudit“, anebo na chvílku vypadnout, když mě to tu nebaví. Jo, a taky vychovatelé.

Je to kvůli vychovatelům?

Ne, „nevím“. Je to kvůli mně.

Zkusil by si porovnat zásadní rozdíl mezi Motivačním a Tréninkovým oddělením?

Jo. Motivační je lepší v tom, že můžou „bejt“ denně vycházky, dívání se na televizi... chodí se do kina. Je to tam lepší. Můžu mít na pokoji rádio. Všechno.

Co myslíš, že ti prospívá více a co naopak méně na Tréninkovém oddělení oproti minulému oddělení?

Prospívá mi více jako to tréninkové, protože se nemám kam dostat.

Je něco, co ti zde vysloveně vadí?

Jo, večerky. Nedívání se na televizi, zákaz kouření.

A něco pozitivního?

Že po dosažení 2100 bodů můžu jet na dovolenku. A některý programy tady jdou. Třeba sport na hřišti a některé výjezdy. Třeba skály, to mě baví.

Děkuji za rozhovor, A.! Doufám, že brzy dosáhneš bodové hranice, která je nutná k opuštění tohoto oddělení.

Taky doufám. Dík, nashle.

4.5. Personální obsazení Tréninkového oddělení

„V reedukačním a terapeutickém procesu mravně narušených jedinců se hojně vyskytují situace mající zcela neobvyklý, a proto i nečekaný průběh, pro jejichž řešení nemá vychovatel k dispozici žádný vzor a mnohdy nenajde

ve svých zkušenostech ani analogickou modelovou situací. Nebývá vzácností, že i reakce téhož dítěte v obdobné situaci a při aplikaci téhož pedagogického prostředku bývají různé. Vychovatel je proto nemůže předvídat. Kvalifikovaně a účinně pedagogické zvládnutí takové situace vyžaduje plně vyvráslou osobnost, vysokou profesionalitu a umění vést a vychovávat“ (SPOUSTA, 1995, s.21).

Vychovatelů pracujících na Tréninkovém oddělení je šest (respektive pět a vedoucí oddělení, který ovšem také stoprocentně plní funkci vychovatele). V ideálním případě by měl mít vychovatel uzavřené vysokoškolské vzdělání v oboru speciální pedagogiky se zaměřením na etopedii. V situaci nedostatku kvalifikovaného personálu je možno přijmout na post vychovatele osobu bez požadovaného vzdělání, která si ovšem do čtyř let od doby nástupu musí potřebné vzdělání dokončit.

Odbornost je samozřejmě důležitá. Schopný vychovatel však musí mít navíc i určitý nadhled. Konfliktní situace jsou v tomto typu zaměstnání zcela běžnou záležitostí a vychovatel, jenž má kvalifikovaně plnit své poslání, se nemůže nechat vyprovokovat k jakékoliv osobní konfrontaci s klienty, která by pro něho měla reálnou dimenzi. Pro úspěšnou výchovnou činnost je nutné vždy brát, ač je to někdy velmi těžké, vzniklou situaci s nadhledem.

„I když je klientovi vstřícný profesionál k dispozici, navázání vztahu snadné není, neboť mnoho klientů pochází z rodin, kde se k nim rodiče nechovali adekvátně, a proto nemají zážitek neohrožující vazby vůči vstřícně se chovajícímu dospělému. I když vztah navázán je – a může trvat celé měsíce, než si klient pracovníka dostatečně prověří a získá k němu důvěru –, může se klient zachovat tak, že to pracovník vnímá jako nezáměr, ba i nevděk. Kdyby pracovník odvozoval pocit smysluplnosti své práce jen z chování svých klientů, velmi těžko by si ho udržel. Protože je pracovník chováním klientů zhusta frustrován, potřebuje on sám vydatné zdroje opory, které by měl mít nejen ve svém soukromí, ale i v práci“ (MATOUŠEK, KROFTOVÁ, 2003, s.254).

4.5.1. Rozhovor s Karlem Šiškou - vychovatelem Tréninkového oddělení.

Jedná se o přepis rozhovoru, který byl nahráván na diktafon.

Jak dlouho pracujete na Tréninkovém oddělení (dále jen TO, pozn. aut.)?

Od jeho počátku, to znamená od října 2005.

Jak se Vám pracuje s řádem a s ním spojeným bodovým systémem oddělení?

Tento řád jasně vymezuje nároky na klienty a velmi výrazně vyjasňuje a zjednodušuje hodnocení klientů.

Co Vám při práci vyhovuje a naopak, co by jste změnil v řádu TO?

Velice účinná je jasná struktura celého dne a přesné časové ohraničení jednotlivých aktivit a jejich náplň. Pak bodové ohodnocení, které je vždy pozitivní – body se neubírají a nejde se do záporných položek, což znamená, že klienti stále postupují vpřed a to je velice důležitý motivační faktor. V řádu bych nic neměnil.

Čím pobyt na TO prospívá klientům?

Obvykle vede k jejich celkovému zklidnění, zlepšení komunikace, vyjasnění současných pozic a vyhlídek do budoucna a celkově zvyšuje motivaci pro bezproblémový pobyt na jiných odděleních. U školáků vede k zlepšení školní docházky.

Je těžké motivovat klienty TO?

Vzhledem k tomu, že pobyt na TO klade na klienty značně zvýšené nároky jak psychické, tak i fyzické - v zásadě klienti spolupracují a není problém je motivovat pro řádné splnění pobytu a přechod na jiné oddělení.

Cítíte rozdíl v přístupu klientů k plnění programů na TO, než je tomu na jiném oddělení?

Rozhodně je tento rozdíl cítit: zatímco je na ne-režimových odděleních klienty velice těžké přimět a motivovat k plnění programů, na TO je účast na programech hodnocená povinnost, ve které posléze najdou klienti obvykle zálibu a naplnění dne.

Je pro pracovníky těžké vyrovnat se s neustálou konfrontací s klienty (danou uzavřeností tohoto oddělení) a tím omezenou možností klientů vyventilovat se jinde?

To zřejmě záleží na osobních dispozicích jednotlivých pracovníků. Nicméně je pravda, že neustálý konflikt je každodenní součástí práce na TO a nemusí to každému vyhovovat.

Zažil jste někdy, že by Vás klient napadl fyzicky?

Přímo, že bych byl cílem prvoplánového napadení - ne, ale již jsem se několikrát dostal do fyzického konfliktu s klienty.

V čem se liší práce vychovatele TO od vychovatelů na jiných odděleních?

Jste v častějším a užším kontaktu s klienty a práce je více naplněna aktivitami vyplývajícími z povinných programů.

Předpokládám, že spolupráce vychovatelů na oddělení s tak specifickým programem musí být sto procentní. Jak je zaopatřena kooperace všech vychovatelů TO?

Pravidelnými poradami týmu a předáváním informací během společných služeb a při střídání služeb.

Psychický nátlak na vychovatele je zřejmě velký. S čím je z Vaší zkušenosti nejtěžší se vypořádat?

S neustále hrozícím konfliktem a nutnou připraveností na něj.

A naopak, co myslíte, že je nejtěžší zvládnout na TO z pozice klienta?

Omezení samostatného pohybu, společné ústavní oblečení, povinné programy.

Děkuji za rozhovor.

4.6. Servisní opatření a vybavení tréninkového oddělení

4.6.1. Pokoje

Na Tréninkovém oddělení jsou k dispozici tři pokoje. Každý s kapacitou tří lůžek. Maximální počet klientů na oddělení je tedy devět. Pokoje se přes den zamykají kvůli prevenci krádeže. Na pokojích platí zákaz elektrických přístrojů (rádio, televize apod.).

4.6.2. Oblečení

Každý klient při nástupu na oddělení dostane sadu ústavního oblečení. Jednotlivé části oděvu jsou pro všechny stejné. Sada obsahuje oblečení určené pro pohyb na oddělení, sport a výchovně pracovní skupinu.

4.6.3. Kapesné

Každému novému klientovi Výchovného ústavu Klíčov je zřízen bankovní účet, na který je 1x měsíčně posíláno kapesné. To ze zákona činní maximálně 270 Kč měsíčně (9 Kč denně).

4.6.4. Návštěvy

Návštěvy jsou povoleny pro rodinné příslušníky každou středu od 15.00 do 17.00 a v dopoledních hodinách v sobotu a v neděli. Po telefonické dohodě je možné uskutečnit návštěvu i v jiný den či čas.

4.6.5. Strava

Snídaně a obědy jsou klientům podávány v jídelně. Večeře a víkendové obědy se zamrazují moderním zařízením, které umožňuje konzumaci jídla ještě dva dny po procesu zamrazení. Takto ošetřené jídlo se uchová v ledničce a před samotnou konzumací je třeba jej jen ohřát v mikrovlnné troubě, která je k dispozici přímo v kuchyňce Tréninkového oddělení.

5. ZÁVĚR

Každý model jakéhokoliv zařízení musí mít, má-li fungovat, určitý vnitřní řád. Aby jakýkoliv řád fungoval, musí být dodržován a za případné porušení pravidel musí být jasně stanovený trest. A konečně trest je varovným prstem, který každého z nás, ať už méně nebo více, napomíná a snaží se nás v krizové situaci udržet v mantinelech řádu. Ne vždy se to ovšem podaří a z varovného prstu se stává realita odplaty za porušení stanovených pravidel.

Ve své bakalářské práci jsem analyzoval systém výchovné péče Výchovného ústavu Klíčov s akcentem na Tréninkové oddělení. Právě toto oddělení je přeneseně řečeno oním varovným prstem v rámci řádu Výchovného ústavu Klíčov.

Klient s dlouhodobými výchovnými problémy, který výrazně porušuje řád Ústavu, potřebuje zvýšenou výchovnou péči, která je mu právě Tréninkovým oddělením nabídnuta. Jelikož je vnitřní řád Tréninkového oddělení výrazně přísnější, než řády oddělení Motivačního a Otevřeného, působí Tréninkové oddělení jako „strašák“ v rámci Výchovného ústavu. Klienti si v některých případech rozmyslí své chování, jež je v rozporu s pravidly Výchovného ústavu už jen proto, aby nebyli přeřazeni na Tréninkové oddělení. Tento efekt je sekundárním účinkem Tréninkového oddělení. Primárním účinkem je samozřejmě terapeutický vliv na stávající klienty Tréninkového oddělení.

Popsaný celkový koncept Tréninkového oddělení, kde jsem čtvrt roku pracoval jako vychovatel, tvoří stěžejní část mé bakalářské práce. V ní jsem nejprve vysvětlil komplexní strukturu Výchovného ústavu a Střediska výchovné péče Klíčov. Poté jsem se zaměřil na rozdělení samotného Výchovného ústavu a jeho tři oddělení - Motivační, Otevřené a Tréninkové.

Kapitola věnovaná analýze Tréninkového oddělení je dominantní stáří bakalářské práce. V úvodu kapitoly je popsána úloha Tréninkového oddělení v rámci Výchovného ústavu. Další část kapitoly tvoří rozbor časového rozvr-

hu Tréninkového oddělení. Majoritní část kapitoly je věnována klientům oddělení. Tady jsem zařadil kasuistiku klienta a řízený rozhovor s klientem, pro plnější ilustraci klientely Tréninkového oddělení. Pokračováním kapitoly je oddíl věnovaný personálu oddělení, kde jsem tentokrát zařadil rozhovor s vychovatelem. Závěr kapitoly patří provozním záležitostem oddělení.

Tréninkové oddělení svým specifickým řádem, kdy klienti tráví prakticky celý den s vychovatelem, vystavuje klienty a vychovatele neustálé konfrontaci. Ovšem fakt, že klienti a vychovatel jsou v celodenní interakci, otevírá pole k vzájemnému bližšímu poznání a tím i k pochopení. Po dobu mého působení na Tréninkovém oddělení jsem měl možnost u některých klientů prohlédnout tvrdou slupku asociálního „výrostka“. Ta slupka jen zakrývá zranitelné nitro mladého kluka. Většinou jde o jedince, který na vrub svých četných sociálních hendikepů prožívá své adolescentní období revolty ve výchovném ústavu.

Oldřich Matoušek píše: „Specifickou potřebou mládeže je hledání a nalézání vlastní totožnosti, často v opozici vůči dospělým autoritám. Význam vrstevnické skupiny je u ní prvořadý. Proto jsou všechny kolektivní formy péče o rizikovou mládež také rizikové. I skupiny sestavené s nejlepším úmyslem, s dobrým programem, vedené velmi schopnými vychovateli se mají tendenci zvrhat v delikventní gang“ (MATOUŠEK Oldřich, 1995, s. 77). Někdy je velmi těžké si ve vyhocených situacích, kdy konfrontace s klientem je už na hraně únosnosti, uchovat „chladnou hlavu“. Avšak právě profesionální přístup vychovatele si žádá zachovat nadhled i v extrémních situacích. Neméně důležitou součástí profesionálního chování vychovatele je také dokázat na vyřešený konflikt zapomenout a nedávat dále klientovi najevo svůj hněv, protože naopak pocit přijetí je to, co klientovi fatálně chybí. Naprostá většina klientů pochází z neúplných a nefunkčních rodin, kde tento pocit neměli možnost zažít.

Sukces výchovné péče jako celku tedy začíná na aktivním, pozitivním přístupu ke klientům, jelikož právě vědomí, že někdo o mě jeví zájem, je u klientů „terapeutickým katalyzátorem“.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea; Mládež a delikvence, Praha: Portál, 2003.

MATOUŠEK, Oldřich; Ústavní péče, Praha: Slon, 1995.

RIEFOVÁ, Sandra; Nesoustředěné a neklidné dítě ve škole, Praha: Portál, 1999.

SPOUSTA, Vladimír; Speciálně pedagogická diagnostika etopedická, Brno: Vydavatelství MU, 1995.

ŠVANCAR, Zdeněk; BURIÁNOVÁ, Jana; Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy, Praha: SPN, 1988.

VÁGNEROVÁ, Marie; Vývojová psychologie, Praha: Portál, 2000.

Sbírka zákonů České Republiky – 109/2002 Sb.

Novela OSŘ č. 238/95 Sb.

